

## *Mirnodopski deo oružanih snaga u odbrambenom konceptu*

### *1. Neophodnost postojanja mirnodopskog dela oružanih snaga*

Struktura mirnodopskih oružanih snaga u zemljama koje su se opredelile za odbrambenu politiku i strategijsku koncepciju odbrane zavisi od političkih, ekonomsko-tehnoloških i vojnih činilaca, specifičnih za svaku zemlju ponaosob. Kao najvažniji faktori koji utiču na fizionomiju mirnodopskih oružanih snaga tih zemalja mogu se smatrati: karakteristike oružanih snaga potencijalnog agresora; vojno-strategijski položaj zemlje i stepen ugroženosti od oružane agresije; karakter društveno-političkog sistema; vlastite materijalno-tehničke i kadrovske mogućnosti za izgradnju oružanih snaga; ekonomska moć zemlje i vojnogeografske karakteristike vlastite teritorije.

U ovom članku ovi faktori neće biti pojedinačno i posebno obrađivani, ali će se na njima temeljiti razrada teme koja je naslovom data.

Danas, oružane snage većine velikih sila i nekih drugih zemalja imaju u miru razvijen veoma jak prvi strategijski ešelon.<sup>1</sup> Velike sile u okviru tog ešelona imaju formirane i posebne snage za brze intervencije. I jedne i druge snage maksimalno osposobljavaju za ofanzivna dejstva. Pored toga, te snage se neprekidno tehnički mo-

---

<sup>1</sup> Pod prvim strategijskim ešelonom podrazumevaju se gotove snage sva tri vida — KoV, RV i RM, uključujući raketne jedinice strategijske namene i odgovarajuće vazdušnodesantne snage.

dernizuju, pre svega u pogledu povećanja vatrene i udarne moći i manevarskih sposobnosti. Imajući u vidu navedene karakteristike tih gotovih snaga, kao i to da one imaju visok stepen stalne borbene gotovosti, realno je pretpostaviti da bi te snage mogle biti prve angažovane u eventualnoj agresiji, uz mogućnost ostvarenja i strategijskog iznenađenja. Ukoliko branilac ne poseduje odgovarajući mirnodopski ešelon oružanih snaga, takve snage napadača snažnim vatrenim udarima i angažovanjem jakih oklopno-mehanizovanih sastava na najvažnijim srtategijskim i operativnim pravcima, uz upotrebu vazdušnodesantnih snaga i snažnu podršku avijacije, a na primorskom frontu i ratne mornarice, mogu relativno brzo izvršiti duboke prodore u dubinu teritorije napadnute zemlje. Ovakvim prodorima se u određenim uslovima mogu brzo zaposesti vrlo značajni ili čak najvitalniji delovi zemlje, položaji odbrane, industrijski, privredni i demografski centri i time žrtvu agresije staviti, već u prvim danima rata, u vrlo nepovoljan strategijski položaj.

Prema tome, ne smeju se potceniti mogućnosti prvog strategijskog ešelona oružanih snaga potencijalnog napadača, posebno brzina dejstva tih snaga i nastojanje da se ishod sukoba reši što pre, mereno ne mesecima i sedmicama već danima. Potvrdu ove konstatacije imamo i u savremenim doktrinarnim opredeljenjima, pre svega velikih sila, čija je polazna osnova rešenje oružanog sukoba u prvoj bici. U knjizi „Savremeni svijet i naša odbrana” admiral flote Branko Mamula, s tim u vezi, piše: „Drugo bitno svojstvo savremenih doktrina i u nuklearnoj i u konvencionalnoj verziji jeste visok intenzitet i brzina borbenih dejstava na svim nivoima ratne vještine. I u tom svojstvu savremenih doktrina prepoznaje se nasleđe iz doktrine „munjevitog rata” koju su najprije Nijemci, a kasnije i saveznici iz antihitlerovske koalicije veoma uspješno demonstrirali. U stvari, u suvremenim modalitetima te doktrine, brzina dejstva dovedena je do krajnjih konsekvencija. Teži se ubrzanju borbenih dejstava i ratnog procesa u cjelini do te mjere da se poklope početni i završni period rata, pri čemu se teži da prva bitka bude i posljednja, odnosno da poprimi značenje rešavajuće bitke”.<sup>2</sup> Takva doktrinarna opredeljenja nisu danas nepoznata široj svetskoj javnosti. Uostalom, ona su već i demonstrirana u zadnje dve decenije u nekoliko karakterističnih oružanih poduhvata, počev od izraelskih vojnih akcija na Bliskom istoku pa do napada oružanih snaga SAD na Grenadu. Pri ovakvom strategijskom konceptu i doktrini upotrebe snaga napadača, branilac mora tražiti rešenja kako da što lakše podnese početni udar

---

<sup>2</sup> Admiral flote Branko Mamula, *Savremeni svijet i naša odbrana*, VIZ, Beograd 1985, str. 79.

protivnika, s obzirom na to da on može biti snažan i iznenađan, a da istovremeno sačuva svoje glavne snage. Ovo se imperativno postavlja pred svakog branioca, tj. da rešavanju tih strategijskih problema podredi svoju autentičnu doktrinu odbrane i predvidi sve njene modalitete u skladu sa konkretnim vojnostrategijskim uslovima ratišta. U svakom slučaju, sasvim je izvesno da branilac, radi uspešnog suprotstavljanja napadu jakih gotovih snaga eventualnog napadača, mora u miru, u sastavu svojih oružnih snaga da ima odgovarajući mirnodopski ešelon, koji se takođe mora nalaziti u visokom stepenu borbene gotovosti.

Zbog toga, a što se naročito nepovoljno odražava na odbranu manjih zemalja, nije iznenađujuće što se odranije, a i danas, javljaju zagovornici teze da za te zemlje nije svrsishodno da ulažu značajnije napore u razvoj odbrambenih potencijala, posebno u mirnodopskom periodu. Radi se, u stvari, o defetistima ili o onima koji smišljeno poriču svaku mogućnost manjim zemljama da se samostalno mogu uspešno suprotstaviti savremenom napadaču, pogotovo ako bi to bilo neka od velikih sila. Očigledno je da se radi o neprihvatljivoj tezi, a njenim protagonistima bespredmetno je dokazivati mogućnost da se svaka, pa i mala zemlja može uspešno suprotstavljati tehnički i brojno jačem agresoru, ako je odlučna da brani svoju slobodu i nezavisnost i ako još u miru ima adekvatne snage odbrane. Uostalom, mogućnost odbrane malih zemalja u istoriji je više puta potvrđena. Međutim, u poslednje vreme pojavljuju se zagovornici teze koji tvrde da zemljama sa strategijskom koncepcijom koja predviđa organizovanje teritorijalne odbrane u sastavu oružanih snaga nije neophodan značajniji mirnodopski ešelon, bez obzira na stepen njihove ugroženosti od agresije. Oni polaze sa drugih pozicija i u suštini potcenjuju mogućnost savremenog napadača. Zastupnika takvih teza, istina usamljenih pojedinaca, ima i u našoj zemlji. Tumačeći neadekvatno klasike marksizma, tj. apsolutizirajući njihovu koncepciju o „narodnoj miliciji” (naoružanom narodu) i prihvatajući bukvalno njihovu kritiku „stajaće vojske” u socijalističkom društvu, oni su u suštini protiv postojanja mirnodopske regularne armije u navedenim uslovima.

Pre iznošenja argumenata, koji osporavaju takva nerealna gledišta za savremene uslove, potrebno je navesti neke stavove klasika marksizma iz kojih se vidi da oni, ni u tadašnje vreme, nisu isključivali potrebu postojanja klasične stajaće vojske pored „narodne vojske” — naoružanog proletarijata i seljaštva.

Tako na primer, Engels u članku „Rusko pitanje i radnički pokret Nemačke” 1865. godine piše: „Neophodno je imati jedinice

koje ne bi morale da se uče azbuci ratne veštine tek kada se suoče sa neprijateljem, zbog toga mi u opšte ne uzimamo u obzir iluziju o milicijskoj armiji.”<sup>3</sup> Engels u svojim vojnim delima, između ostalog, kaže sledeće: „U konkretnoj situaciji revolucija će biti primorana da vodi rat onim sredstvima i onim istim metodama kojim se uopšte vodi rat u naše doba.”<sup>4</sup> Iz ovih stavova se jasno vidi da je Engels dobro uočio da prilikom organizovanja snaga odbrane branilac mora uzimati u obzir snage i sredstva kojima agresor raspolaže i metode koje koristi.

Mada, u principu, pre oktobarske revolucije veliki protivnik „stajace — klasične vojske” i pobornik organizovanja snaga odbrane na principu „dobrovoljačke crvene armije” radnika i seljaka, procenjujući realno postojeće spoljne a i neke unutrašnje uslove koji ugrožavaju revoluciju, Lenjin se već sredinom 1918. godine opredeljuje za stvaranje Crvene armije po principu „stajace vojske”. To je naročito izraženo u njegovim referatima i u diskusijama na kongresima SKP (b) koji su održani u periodu od 1919. do 1921. godine.<sup>5</sup> Tom prilikom on zastupa sledeću tezu: kao prvo, hitno stvaranje Crvene armije po tipu stajace vojske „kao privremenog i prelaznog oblika” i, kao drugo, prelazak na formiranje milicijske armije — naoružanog naroda, „kao normalnog, stalnog i organskog oblika” izgradnje vojne strukture sovjetske državne zajednice, čim se za to stvore uslovi.

Dakle, i Lenjin je uvažavao bitan uticaj spoljnog faktora, tj. oružanih snaga agresora na organizovanje snaga odbrane mlade sovjetske države i nije robovao ni svojim ranijim gledištima koja je zastupao pre oktobarske revolucije.

Nužno je i detaljnije ukazati na neke najbitnije činjenice koje upućuju na zaključak da svaki branilac, ako želi da se pripremi za uspešnu odbranu od agresije, treba u savremenim uslovima da raspolaže adekvatnim mirnodopskim ešelonom oružanih snaga. Te činjenice bi, u osnovi, bile sledeće:

— u odgovarajućim okolnostima savremeni napadač može postići i strategijsko iznenađenje, angažujući prvenstveno svoje gotove mirnodopske ešelone koji su stalno, i u miru, u najvišem stepenu borbene gotovosti, a naročito one gotove snage koje su raspoređene neposredno u pograničnom pojasu. Treba posebno istaći da se iznenađenje u agresiji može još lakše postići preko mora (iskrcava-

<sup>3</sup> Marks i Engels, *Dela*, tom XVI, Moskva 1962, str. 53.

<sup>4</sup> F. Engels, *Izabrana vojna dela*, tom II, VIZ Beograd 1953, str. 649.

<sup>5</sup> KPSS u izgradnji oružanih snaga, Moskva 1958, str. 110—120.

njem pomorsko-vazdušnog desanta), budući da danas u svetu postoje snažni pomorskodesantni i pomorsko-vazdušni plovni sastavi koji mogu, u vrlo kratkom vremenskom periodu, da izmene svoj pravac kretanja i rejon boravka i da se za jedan dan ili samo jednu noć nađu u zoni gde nameravaju da izvrše oružanu intervenciju. Kada napadač uspe da ostvari strategijsko iznenađenje, onda on ima znatno veće izgleda za postizanje svojih ciljeva, jer branioca stavlja u još nepovoljniji položaj, a naročito ako on ne raspolaže operativno spremnim mirnodopskim ešelonom oružanih snaga;

— bez obzira na uslove izvršenja agresije mirnodopski ešelon branioca ima nezamenljivu ulogu u obezbeđenju uspešnog izvršenja mobilizacije celokupnih oružanih snaga i prelazak svih odbrambenih i drugih potencijala zemlje na efikasno funkcionisanje u ratnim uslovima. Taj ešelon ima prioritetan zadatak da izvrši tzv. strategijski doček prvog strategijskog ešelona agresora, od čijeg uspešnog izvršenja umnogome zavisi daljnji tok odbrambenog rata;

— ako branilac ne raspolaže odgovarajućim mirnodopskim ešelonom oružanih snaga agresor će imati povoljnije uslove za brže i dublje prodore na napadnim pravcima i presecanje teritorije branioca, koji će, zbog toga, biti prinuđen da kasnije u znatno težim uslovima organizuje snage odbrane i da pretežno primenjuje partizanski oblik oružane borbe, a u takvim uslovima odbrambeni rat će neminovno postati dugotrajniji i zahtevaće veće ljudske i materijalne žrtve;

— mora se imati u vidu i činjenica da najsavremenija sredstva ratne tehnike, kojima raspolaže potencijalni agresor, približavaju noćne uslove ratovanja dnevnim i znatno umanjuju prednost noći i slabe vidljivosti uopšte i nekih karakteristika zemljišta koje su u prethodnim odbrambenim i oslobodilačkim ratovima značajnije išle u prilog snagama odbrane koje su primenjivale partizansku taktiku;

— u agresiji sa ograničenim ciljem, ako branilac ne raspolaže adekvatnim mirnodopskim ešelonom oružanih snaga, napadač može u prvom udaru, gotovo bez gubitaka, zaposesti deo teritorije branioca i onda žrtvu agresije i međunarodnu javnost staviti pred svršen čin;

— za upotrebu i upravljanje savremenim sistemima oružja i drugim tehničkim sistemima neophodan je visoko kvalifikovan stručni kadar koji se mora i u miru stalno uvežbavati. Pored toga, da bi se takvi sistemi mogli efikasno upotrebiti u prvim danima rata neophodno je u miru njihovo stalno održavanje. Iz tih zahteva proizlazi zaključak da se savremena sredstva ratne tehnike ne mogu efikasno ili ne mogu uopšte upotrebiti u ratu ako u mirnodopskim uslovima sa

njima nije „spojen” ljudski faktor. Ubuduće taj zahtev će biti još više izražen, a sve veća složenost tih sredstava neminovno će usloviti i potrebu brojnijeg uvođenja profesionalnog — stalnog kadra u mirnodopski sastav oružanih snaga;

— mirnodopski ešelon ima nezamenljivu ulogu u pripremi ratnog dela oružanih snaga, bez obzira na njihovo organizaciono ustrojstvo, a posebno kada je u pitanju obuka na složenijim oružnim i tehničkim sistemima;

— za efikasnu odbranu, već od prvog dana agresije, neophodna je mogućnost brzog manevra i prebacivanje snaga sa jednog dela vojišta, odnosno ratišta na drugo radi umanjivanja uspeha agresora na najugroženijim pravcima. Svakako da oružane snage organizovane na teritorijalnom principu nisu u stanju da izvode takve manevre i pregrupisavanje, a posebno ne u najkritičnijim — prvim danima rata.

Pojednostavljeno i apsolutizovano tumačenje stavova klasika marksizma „o naoružanom narodu” bilo je i ranije, a danas je još više jednako utopiji u odnosu na prave interese i realne potrebe odbrane manjih zemalja od agresije, posebno ako potencijalni agresor ima značajniju tehničku i brojnu nadmoćnost. U savremenim uslovima takvi stavovi su gotovo isto što i kapitulacija, jer u suštini znače pružanje šanse agresoru da zaposedne najveći deo teritorije branioca, nakon čega bi tek trebalo doći do šireg organizovanja i odlučnijeg angažovanja snaga odbrane. U tom slučaju bi se, kao što je već navedeno, u znatno nepovoljnijim uslovima i uz znatno veće žrtve vodio odbrambeni rat protiv agresora.

Oni koji u savremenim uslovima zastupaju gledište da se efikasna odbrana zemlje može ostvariti i bez postojanja odgovarajućeg savremeno naoružanog mirnodopskog ešelona oružanih snaga zaboravljaju na dobro poznatu istinu „da slabije uvek tuku” i da su sloboda i nezavisnost najdragocenije vrednosti svakog naroda. Takođe se zaboravlja i na bitnu činjenicu da će agresor dobro razmisliti da li će uopšte započeti oružani napad na neku zemlju ako zna da je brani-lac spreman da mu od prvih časova agresije pruži snažan i efikasan otpor. Odvrćanje od agresije je, u stvari, prvi i izuzetno značajan zadatak mirnodopskog ešelona oružanih snaga. Ako on taj cilj ostvari onda je u najvećoj mogućoj meri opravdao razlog svog postojanja.

Treba priznati da zagovornicima takve koncepcije izgradnje snaga odbrane, koja isključuje potrebu postojanja odgovarajućeg mirnodopskog savremeno naoružanog ešelona oružanih snaga, donekle

ide u prilog teška ekonomska situacija u kojoj se danas nalazi većina zemalja koje mogu biti ugrožene od agresije, tim više što je savremena ratna tehnika skupa i što je te zemlje najčešće moraju uvoziti. Na žalost, situacija u svetu je danas takva da su one prisiljene da i pored teške ekonomske situacije izdvajaju znatna sredstva za jačanje svojih mirnodopskih oružanih snaga.

Sasvim je logično da zemlje koje su se opredelile za strategijsku koncepciju odbrane ne treba, a najčešće ne bi bile ni u mogućnosti, da izgrađuju vlastite oružane snage prema kriterijumima i principima kojima se rukovode velike sile. Međutim, iz prethodnog razmatranja proističe zaključak da u postojećim uslovima branilac treba da raspolaže adekvatno dimenzioniranim i savremeno naoružanim i opremljenim mirnodopskim ešelonom oružanih snaga u skladu sa vojnostrategijskim položajem i drugim specifičnostima zemlje. Osim toga, istorijski je već potvrđeno da je svrsishodno da branilac, ako za to postoje povoljni društveno-politički uslovi, razvija i snage za odbranu organizovane na teritorijalnom principu kao opštenarodnu vojsku, radi šireg angažovanja stanovništva u oružanoj borbi protiv agresora. Značajna uloga svenarodnog otpora agresoru i okupatoru dokazana je više puta ne samo u našem NOR-u već i u svim oslobodilačkim ratovima, pre i posle drugog svetskog rata. Nema sumnje da problem šireg angažovanja ukupnih ljudskih i materijalnih potencijala u odbrambenom ratu zasluđuje i ubuduće veliku pažnju i zahteva dalju razradu radi još adekvatnijeg prilagođavanja savremenim uslovima odbrane, posebno zbog toga što ti uslovi nisu već danas, a ubuduće će biti još manje, analogni onima iz vremena našeg NOR-a i oslobodilačkih ratova koji su vođeni posle drugog svetskog rata.

Na kraju ovog dela članka potrebno je ukazati na to da realizacija marksističke postavke o naoružanom narodu, tj. uključivanje znatnijeg dela sposobnog stanovništva u teritorijalnu odbranu, logično ima neposredan uticaj na veličinu mirnodopskog i ratnog dela „operativne” armije, u smislu njihovog smanjenja. Kakav će biti odnos između „operativne” armije i dela oružanih snaga organizovanog na teritorijalnom principu, u pogledu veličine i kvaliteta naoružanja i tehnike, zavisi od brojnih spoljnih i unutrašnjih faktora koje treba stalno procenjivati i uzimati u obzir pri izgradnji sveukupnih snaga za odbranu, kako bi se obezbedilo najefikasnije, i sa stanovišta ekonomičnosti, najracionalnije rešenje.

## 2. *Mogući pravci razvoja mirnodopskog dela oružanih snaga branioca*

Pošto je prethodno ukazano na neophodnost postojanja mirnodopskog ešelona oružanih snaga u odbrambenom potencijalu zemalja čije su strategije isključivo odbrambene, potrebno je ukazati i na moguće pravce i težišta u razvoju i izgradnji tog ešelona, radi iznalaženja efikasnih i ekonomičnih rešenja, što je posebno značajno za zemlje koje imaju skromnu materijalno-ekonomsku bazu, kao što je slučaj sa većinom manjih zemalja. Taj zahtev, kao i daljnji tehnički razvoj i jačanje oružanih snaga zemalja koje potencijalno mogu biti u ulozi napadača uslovljava potrebu veoma studioznog pristupa u razmatranju tog složenog problema.

Veličina, struktura, nivo tehničke opremljenosti i druge bitne karakteristike mirnodopskog ešelona oružanih snaga tih zemalja zavise od više faktora, a pre svega od vojnostrategijskog položaja zemlje, stepena ugroženosti od agresije, društveno-političkog sistema, od kadrovskih i materijalno-tehničkih mogućnosti svake zemlje po-naosob.

U suštini, zemlje koje mogu postati žrtve agresije suočene su najčešće sa sledećim nepovoljnim činjenicama: na jednoj strani tehnički, a najčešće i brojno, nadmoćniji potencijalni agresor, a na drugoj strani ograničeni vlastiti ljudski i materijalno-tehnički potencijal. Da bi se u takvim uslovima obezbedile optimalne mogućnosti za odbranu nužno je, pre svega, realno proceniti ugroženost teritorije i oružanih snaga od snaga i borbenih sredstava kojima potencijalni agresor raspolaže. Pri tom je izuzetno važna realna procena ugroženosti pojedinih operativno-strategijskih pravaca i najznačajnijih objekata i delova zemlje. Takođe i vojnogeografske karakteristike vlastite teritorije i akvatorije imaju veliki uticaj na strukturu mirnodopskih efektivna oružanih snaga, pa se one moraju uzeti u obzir i realno vrednovati pri koncipiranju izgradnje odbrambenog sistema.

Prilikom izgradnje mirnodopskog ešelona oružanih snaga u osnovi se postavljaju dileme koje se odnose na jačinu pojedinih vidova i na značaj i veličinu pojedinih rodova i službi. Racionalno rešenje se može naći samo ako se realno procenjuju i uzimaju u obzir navedeni činioci. Logično je da se ne može dati jedinstvena šema, ali se uslovno može dosta određeno ukazati na neka težišta koja se u savremenim uslovima ne mogu zanemariti u izgradnji ne samo mirnodopskog već i ratnog dela oružanih snaga zemalja koje su se odlučno opredelile za strategijsku koncepciju odbrane.

S obzirom na veličinu i karakteristike oružanih snaga potencijalnog napadača, pre svega njegovih mirnodopskih ešelona koji su spremni, gotovo momentalno, za pokret i dejstvo, kao i na procenjene potencijale snaga njegove ratne armije, mirnodopske snage branioca treba u osnovi da zadovolje tri sledeća zahteva: (1) da budu sposobne da bitnije umanje efekte dejstva napadača iz vazdušnog prostora; (2) da budu u stanju da pravovremeno i efikasno intervenišu protiv vazdušnih i pomorsko-vazdušnih desanata operativno-strategijskih i operativnih razmera; i (3) da budu sposobne da osetnije uspore prodor u dubinu svoje teritorije oklopno-mehanizovanih snaga napadača, još od granice.

*Sposobnost branioca da bitnije umanja efekat snažnih dejstava napadača iz vazdušnog prostora u prvim danima rata* veoma je značajan i skoro najbitniji zahtev savremene odbrane. On je uslovljen izuzetno velikim mogućnostima savremenog napadača, kao što su: raznovrsnost, velika ubojna moć i preciznost oružja koja mogu iz vazdušnog prostora ugrožavati branioca; velike mogućnosti nosilaca tog oružja; velika brzina u izvođenju dejstava i mogućnost iznenadnog napada. (Raketno oružje lansirano sa aviona i helikoptera sa velikih daljina, bezpilotne letilice i raketno oružje lansirano sa baza na kopnu ili sa brodova i podmornica sa veoma velikih udaljenosti i raznovrsna druga ubojna sredstva lansirana iz aviona i helikoptera, kao što su vodene bombe i raketna zrna velike ubojne moći i sl.)

Ukoliko branilac nema dovoljno snaga PVO za suprotstavljanje snažnim i masovnim dejstvima avijacije i drugim napadnim sredstvima iz vazdušnog prostora, kako u zahvatu fronta tako i u dubini teritorije, onda on može pretrpeti vrlo velike gubitke u živoj sili i tehnici i takva teška razaranja na teritoriji da to može imati velike posledice za daljnje vođenje odbrambenog rata. U slučaju iznenadne agresije te posledice bi mogle biti još veće (narušavanje svih vrsta saobraćaja, sistema veza, uključujući i sistem vojnih veza, razaranje najvitalnijih odbrambenih objekata, nanošenje velikih gubitaka jedinicama oružanih snaga i sprečavanje njihovog mobilizacijskog i operativnog razvoja).

Stoga branilac treba da raspolaže već u mirnodopskom ešelonu oružanih snaga efikasnom PVO koja će biti u stanju da bar u prvim danima rata znatnije umanja efikasnost masovnih i snažnih dejstava napadača iz vazdušnog prostora, kako po jedinicama oružanih snaga tako i po najvitalnijim objektima i delovima zemlje. Zbog toga izgradnji snaga PVO, u okviru oružanih snaga u celini, treba dati prioritet, jer od njihove borbené spremnosti najviše zavisi kako će se uspešno izvršiti prvi „strategijski doček” snaga agresora i koliko će se uspešno

obezbediti prelazak svih potencijala zemlje na ratne uslove. Njihova veličina, odnosno jačina sigurno će zavisiti od materijalnih i kadrovskih mogućnosti svake zemlje, ali se pri njihovom dimenzioniranju ne sme ići ispod granice pri kojoj one ne bi bile u stanju da bar u nekoliko prvih i presudnih dana rata uspešno izvrše svoj zadatak. Do realne veličine neophodnog minimuma snaga PVO može se doći samo na osnovu realne procene snaga potencijalnog napadača za dejstva iz vazdušnog prostora, koje bi on mogao angažovati protiv branioca u prvim danima rata, kao i broja vitalnih objekata koje treba štiti. To bi bio prvi i najznačajniji problem koji branilac treba da reši pri dimenzioniranju sveukupnih snaga protivvazdušne odbrane.

Drugi problem, za koji treba naći optimalno rešenje odnosi se na pravilan i racionalan izbor strukture snaga PVO, tj. na izbor adekvatnog odnosa u veličini raznovrsnih snaga i sredstava PVO (lovačka avijacija, raketni sistemi PVO većeg dometa, trupna PVO, snage i sredstva VOJIN i dr.). Ovaj problem postaje još složeniji zbog toga što nosioci ubojnih sredstava za dejstva iz vazdušnog prostora sve više izlaze iz dometa ne samo sistema PVO za dejstva na srednjim, nego i onih za dejstva na većim visinama i daljinama pa se ukazuje sve veća potreba da sistemi PVO dejstvuju direktno na ubojna sredstva: rakete, bezpilotne letilice i sl.

Treći problem odnosi se na obezbeđenje stručnog i vrhunski obučenog kadra za sve jedinice PVO i na uspostavljanje takvog sistema komandovanja i veze koji će omogućiti brz i siguran prenos naređenja i informacija. Najkraće rečeno, treba obezbediti da snage PVO branioca u mirnodopskom ešelonu budu raznovrsne, tehnički savremeno naoružane i opremljene, vrhunski obučene i u permanentnoj spremnosti za gotovo momentalnu upotrebu.

Iz navedenog se može zaključiti da branilac ako ne poseduje takve snage PVO u mirnodopskom ešelonu svojih oružanih snaga može još u prvim časovima posle napada doći u tešku situaciju. Izgradnja savremenih snaga PVO u mirnodopskom ešelonu oružanih snaga branioca samo je jedan, ali svakako najznačajniji činilac odbrane od napada iz vazdušnog prostora. Veoma značajan činilac u sistemu PVO predstavlja dobro organizovana protivvazdušna zaštita kojoj se još u miru mora poklanjati velika pažnja, kako u oružanim snagama tako i u društvu u celini.

*Sposobnost mirnodopskog ešelona branioca da brzo interveniše i vodi uspešnu borbu protiv vazdušnih i pomorsko-vazdušnih desantata operativno-strategijskih i operativnih razmera neminovan je zahtev savremene odbrane. Ovaj zahtev je proizašao iz karakteristika*

desantnih snaga potencijalnih napadača i doktrine njihove upotrebe. U doktrinama velikih sila desantnim operacijama pridaje se izuzetno veliki značaj, naročito onim koje bi se izvodile u početnom periodu rata. U njihovom doktrinarnom opredeljenju (rešenje oružanog sukoba u „prvoj bici“) desantne operacije imaju gotovo presudnu ulogu. Desanti operativnih i operativno-strategijskih razmera spuštaju se na veliku dubinu (preko sto kilometara), a na primorskom delu ratišta mogu obuhvatati veliki prostor sa značajnim objektima i operativnim, odnosno operativno-strategijskim pravcima koji sa obale izvode prema unutrašnjosti teritorije napadnute zemlje.

Da bi se branilac mogao uspešno suprotstaviti takvim desantima neophodno je da još u miru raspolaže gotovim operativnim snagama KoV, RV i PVO i RM (na pomorskom vojištu) za protivdesantnu borbu, koje će moći brzo i efikasno dejstvovati po desantnim snagama, prvenstveno dok se one nalaze u vazдушnom prostoru i na moru, jer su tada najosetljivije pa im se mogu naneti najveći gubici.<sup>4</sup> Snage za protivdesantnu borbu moraju imati veliku manevarsku sposobnost, kako one za dejstvo po desantu u vazдушnom prostoru i na moru tako i one koje su namenjene za dejstvo na kopnu, nakon njegovog spuštanja na zemlju, odnosno iskrcavanje na obalni rub. Sposobnost brzog manevra snaga za protivdesantnu borbu je utoliko značajnija ukoliko se na teritoriji branioca nalazi više desantnih prostoriya, na kopnu i na obalnom rubu, jer se time može obezbediti njihova neophodna koncentracija na najugroženijim delovima zemlje, odnosno pravcima nastupanja desantnih snaga. Povećanjem brzine manevra snaga za protivdesantnu borbu postiže se da se manjim snagama može „pokriti“ više desantnih prostoriya i pravaca u kritičnom momentu, što je sa stanovišta racionalizacije snaga veoma značajno.

Ako branilac ima i snage teritorijalne odbrane sigurno je da će u celini njegova protivdesantna odbrana biti efikasnija i da se, zavisno od njihove jačine, mogu unekoliko smanjiti snage mirnodopskog ešelona za protivdesantnu borbu, ali ga one nikakvo ne mogu zameniti ako se želi da ta odbrana bude efikasna. Jer, savremenim desantnim snagama koje su, po pravilu, opremljene najmodernijim naoružanjem i tehnikom ne mogu se efikasno suprotstaviti samo jedinice formirane na teritorijalnom principu (koje se aktiviraju neposredno pre ili u momentu agresije) iz više razloga: (1) zbog velike ubojne moći i načina dejstva snaga vazдушnog i pomorsko-vazдушnog de-

---

<sup>4</sup> Potapanjem samo jednog većeg desantnog broda na moru, što je, na primer, moguće postići samo sa 2-3 rakete brod-brod, odnosno obala-brod, ili sa 2-3 torpeda može se izbaciti iz stroja jedan kompletan bataljon. Slični efekti se postižu i u vazдушnom prostoru dejstvom po velikim transportnim avionima koji su veoma osetljivi na dejstva efikasne protivvazdušne odbrane.

santa agresora; (2) zbog neadekvatnog naoružanja i opreme koje snage teritorijalne odbrane zbog prirode svoga ustrojstva mogu posedovati; i (3) posebno zbog činjenice da postoji realna opasnost da se desant iskrca i sredi pre nego što te snage mogu biti mobilisane i spremne da stupe u borbu.

*Mogućnost efikasnog suprotstavljanja oklopno-mehanizovanim snagama agresora*, naročito u prvim danima rata, ne može se ni zamisliti bez postojanja odgovarajućeg mirnodopskog ešelona, posebno snaga kopnene vojske i ratnog vazduhoplovstva. Ova konstatacija zasniva se na činjenici da te snage, velike udarne moći, koncentrisane i uz snažnu podršku iz vazdušnog prostora, mogu relativno brzo da razbiju odbranu koja je pripremljena na brzinu i koja ne raspolaze adekvatnim savremenim naoružanjem na kopnu i snagama za podršku iz vazdušnog prostora. Ako bi se odbrana protiv takvih snaga agresora oslanjala samo na teritorijalne snage opštenarodne odbrane, onda ona ne bi mogla biti uspešna, čak ni ako bi te snage bile pravovremeno aktivirane. Ovo zbog toga što teritorijalne snage ne mogu posedovati sva savremena sredstva za protivoklopnu borbu. Pored toga, oružane snage organizovane na teritorijalnom principu imaju ograničene manevarske mogućnosti, a to je njihov veliki nedostatak u odnosu na zahtev za brzo pregrupisavanje snaga na najugroženijim pravcima. U slučaju iznenadne agresije neizvesno je pravovremeno aktiviranje takvih snaga odbrane, što bi snagama agresora omogućilo brz prodor na veliku dubinu teritorije, čime bi branilac već u prvim danima rata bio doveden u veoma tešku situaciju.

Neosporo je da je za efikasnu odbranu na kopnu, posebno u prvim danima agresije, neophodan odgovarajući mirnodopski ešelon savremenih kopnenih i vazduhoplovnih snaga koje će biti u stanju da se odlučno suprotstave snagama agresora, zaustave ili znatnije uspore njihov prodor u dubinu teritorije i time omoguće uspešnu mobilizaciju i aktiviranje svih odbrambenih potencijala zemlje. Uzimajući u obzir karakteristike oklopno-mehanizovanih snaga savremenog agresora, težišta u razvoju snaga mirnodopskog ešelona branioaca trebalo bi biti usmerena na: (1) osposobljavanje snaga kopnene vojske za vođenje protivoklopne borbe; (2) povećanje manevarskih sposobnosti snaga kopnene vojske kako bi se delovi tih snaga, prema potrebi, mogli brzo prebacivati sa jednog pravca na drugi, odnosno sa jednog dela vojišta ili ratišta na drugi deo; (3) povećanje sposobnosti snaga avijacije za uspešna dejstva po napadnim ešelonima agresora, a posebno za uspešno vođenje protivoklopne borbe.

Prilikom razvoja i izgradnje ovih snaga posebno je značajno da se bitna pitanja njihovog razvoja rešavaju na adekvatan način, u

skladu sa vojnogeografskim karakteristikama teritorije branioca i njegovim materijalno-tehničkim mogućnostima. Pri tom, najčešće se javlja dilema: da li se oklopnim snagama agresora treba težišno suprotstaviti oklopom, tj. oklopnim jedinicama ili drugim, masovnim sredstvima za protivoklopnu borbu. Mislim da se bez dvoumljenja može reći da je potrebno da branilac raspolaže raznovrsnim snagama za protivoklopnu borbu. Zemljište prohodno za tenkove, a posebno ravničarsko, zahteva da branilac ima i oklopne — brzopokretne jedinice za protivoklopnu borbu, budući da su one u stanju ne samo da se uspešno suprotstave sličnim snagama napadača već i da se zahvaljujući njihovim manevarskim sposobnostima izrazi težište u odbrani na najugroženijim pravcima, odnosno delovima vojišta.

Zemlje, čije su materijalno-tehničke mogućnosti ograničene, najverovatnije neće moći da u sprečavanju prodora oklopno-mehanizovanih snaga oklopu suprotstave oklop. To bi za njih bila i neracionalna koncepcija, ako uslovi zemljišta omogućavaju efikasnu upotrebu drugih sredstava za protivoklopnu borbu. Pošto vojnogeografski uslovi bitno utiču na upotrebu naoružanja za protivoklopnu borbu treba sa tog aspekta detaljno izanalizirati geografske, orografske i pedološke karakteristike mogućih napadnih pravaca, kako bi se na osnovu njih iznašlo najracionalnije, i ujedno najefikasnije rešenje u odnosu na strukturu i naoružanje snaga KoV za borbu protiv oklopno-mehanizovanih snaga. Brdsko-planinsko zemljište i kanalisani pravci pružaju povoljne mogućnosti za efikasnu upotrebu raznovrsnog savremenog lakog i masovnog naoružanja za blisku protivoklopnu borbu, što treba imati u vidu kod planiranja izgradnje snaga. Kakav će biti odnos između pojedinih vrsta naoružanja i sredstava za protivoklopnu borbu u KoV-u zavisice ne samo od karakteristike snaga agresora i geografskih i drugih karakteristika zemljišta već i od materijalnih i tehničkih mogućnosti branioca. Sigurno je da se za iznalaženje adekvatnog rešenja moraju studiozno razmotriti i uzeti u obzir navedeni faktori koji će biti različiti za svaku zemlju. Pri tome, treba posebno uzeti u obzir mogućnosti za protivoklopnu borbu snaga organizovanih na teritorijalnom principu (ukoliko one postoje) i onda naći najracionalnije rešenje za organizovanje jedinstvenog sistema za borbu protiv oklopno-mehanizovanih snaga agresora.

\*

Ovde su razmatrani samo neki najznačajniji zahtevi koje u savremenim uslovima treba imati u vidu prilikom izgradnje mirnodopskih oružanih snaga. Podrazumeva se da će uloga, zadaci i struktura tih

snaga najdirektnije zavisiti od spoljne i unutrašnje situacije i drugih specifičnosti svake zemlje ponaosob. Ima i drugih značajnih zahteva koje mirnodopske oružane snage branioca moraju ispunjavati, a koji naravno nisu isti za svaku zemlju. Ovde, na primer, nije ukazano na probleme pripreme za odbranu u uslovima upotrebe nuklearnog oružja; na problem suprotstavljanja dejstvu specijalnih jedinica agresora, koje mogu biti ubačene na teritoriju branioca pre početka napada glavnih snaga radi destabilizacije i ometanja mobilizacije i drugih neposrednih odbrambenih priprema; te na snage i sredstva za umanjivanje elektronskih dejstava i drugo. Sigurno je da i ovi i drugi specifični zahtevi u izgradnji mirnodopskih oružanih snaga zaslužuju odgovarajuću pažnju.

Na osnovu prethodnih razmatranja, mislim da se može zaključiti da se u savremenim uslovima pred zemlje koje su se opredelile za strategijsku koncepciju odbrane postavlja zahtev za posedovanjem adekvatnog mirnodopskog ešelona oružanih snaga, bez obzira na to da li u mobilizacijskom ešelonu raspolažu i značajnijim snagama teritorijalne odbrane. Pri tome, treba imati u vidu i činjenicu da adekvatan mirnodopski ešelon oružanih snaga branioca ne samo da bitnije omogućava uspešnije izvođenje odbrane, već u doba mira ima i izvanrednu značajnu ulogu u funkciji odvracanja od agresije, a u nekim slučajevima i u funkciji očuvanja unutrašnje stabilnosti, što je od prvorazrednog značaja za svaku zemlju. Sasvim je logično da će ovaj zahtev biti aktuelan sve dok se u svetu ne stvore politički, društveno-ekonomski, vojnostrategijski i drugi uslovi koji će sigurnije garantovati slobodu i nezavisnost miroljubivih zemalja

## SUMMARY

### THE PEACE-TIME ELEMENT OF THE ARMED FORCES IN THE DEFENCE CONCEPT

The article consists of two separate parts, each with a summarized conclusion.

In the first part of the article, the author starts from the fact that a possible aggressor already has on his disposal a powerful peace-time echelon of forces, a significant part of which kept in constant readiness for being almost without any warning used for carrying out of combat operations, and points out the fact that also peace-loving countries, even if they have adopted a defensive policy and the defensive strategic concept, must have an adequate peace-time echelon of the armed forces, in order that in the case that they should be attacked they could effectively resist the aggressor's forces from the very first hour of the aggression, and starting their defence from the state border itself.

The author argues with the advocates of certain views who take the marxist views on the military power and the idea of the armed people in an absolute sense, and therefore either do not understand or willingly minimize the significance of the peace-time element of the armed forces within the framework of the general defence concept. In this part of the article are cited some of the basic views of the classics of marxism showing that even they, not having an illusion of the omnipotence of the „militia armed forces“, pointed out also the necessity of existence of modernly equipped and trained „standing Army“.

In the other part of the article, under the title „Possible directions of development of the peace-time element of the defender's armed forces“, starting from the nature and characteristics of the possible aggressor's forces, and from their capabilities for threatening the crucial segments of the defence of the country, the author advocates the view that the defender's armed forces have, generally, to meet the three following demands: (1) to be prepared and capable to substantially decrease effects of combat operations carried out by the attacker from the air space; (2) to be prepared and capable to effectively and timely carry out combat operations against airborne or amphibious/airborne attacks on operational-strategic or operational scale; and (3) to be capable to substantially slow down penetrations of armoured/mechanized forces of the attacker into the depth of own territory, starting from the state border itself.

In an elaboration of these demands the reasons of their being given the highest priority are explained, and the negative consequences for the defender in the case they would not be met are pointed out. A special emphasis is placed on the necessary direction of development and organization of the defence forces so that they will become able to meet the above three demands effectively. Possible dilemmas are also discussed, and all the necessary element and factors that have to be taken into account in working out the concept of creation and development of these forces are pointed out, starting from the actual conditions of a country. An explanation is given of the impossibility that the defence forces if organized only on the territorial-militia basis would be able to effectively meet all demands of the modern defence.

In a short summarized conclusion it is pointed out that there exist also some other significant demands that have to be met in the creation and development of modern peace-time armed forces in application of the defence concept. At the end of the article is underlined a very significant role played by the peace-time element of the armed forces as a factor of deterrence, also the necessity that the defender has on his disposal an adequate peace-time ready echelon of the armed forces as long as the political, socio-economical, military-strategical and other conditions cannot offer a greater degree of guarantee for safeguarding the freedom and independence of peace-loving countries.

## RESUME

### UNE PARTIE DU TEMPS DE PAIX DES FORCES ARMEE DANS LE CONTEXTE DE LA CONCEPTION DE DEFENSE

Le thème de cet article est présenté sous forme de deux parties, séparées suivies de brèves conclusions.

Dans la première partie de l'article, intitulée comme „La nécessité d'une partie du temps de paix des forces armées” procédant du fait qu'un agresseur potentiel à l'époque actuelle disposerait d'un puissant échelon du temps de paix des forces armées dont une grande partie est prête à être utilisée presque momentanément à des fins opérationnelles, l'auteur signale la nécessité de voir même les pays épris de paix, qui ont opté pour une politique de défense et ont une conception stratégique basée sur la défense, former un échelon adéquat du temps de paix de leurs forces armées pour pouvoir, au cas où ils seraient attaqués, riposter avec succès dès les premières heures de l'agression et à partir de la frontière-même.

L'auteur polémique avec certains penseurs qui, dans leurs conceptions, portant à l'absolu les principes marxistes sur la puissance militaire et le peuple armé, ne comprennent pas ou bien minimisent à dessein l'intérêt de la partie du temps de paix des forces armées dans le contexte de la défense. Dans cette partie de l'article ont été cités quelques principes originaux des classiques du marxisme qui permettent de voir que ces derniers ne s'étaient pas laissés aller à la toute-puissance des „forces armées de la milice”, mais que, bien au contraire, ils avaient signalé la nécessité d'une „armée permanente modernement équipée et formée.

A la fin de cette partie de l'article, l'auteur accuse quelques faits essentiels qui font que dans les conditions du monde contemporain le défenseur doit disposer d'un échelon adéquat du temps de paix des forces armées pour rendre efficace la première réaction stratégique aux forces de l'agresseur.

Dans la deuxième partie de l'article, intitulée comme „Directions possibles du développement de la partie du temps de paix des forces armées du défenseur”, jugeant d'après les caractéristiques des forces de l'éventuel agresseur et d'après leurs capacités de menacer les segments les plus vitaux de la défense du pays attaqué, l'auteur estime que les forces armées du dé-

фenseur doivent, au fait, répondre aux trois exigences suivantes: (1) être à même d'atténuer essentiellement les effets des actions de l'agresseur par air; (2) être prêtes à intervenir en temps utile et avec efficacité contre les descentes aériennes et maritimes-aériennes de l'importance opérationnelle-stratégique et opérationnelle; (3) être capable de faire ralentir sensiblement à partir de la frontière la pénétration en profondeur de leur territoire des forces blindées et mécanisées de l'agresseur.

L'étude de ces exigences a permis de voir la nature de leur priorité ainsi que les conséquences négatives que le défenseur aurait à subir au cas où il n'y répondrait pas. Il y est surtout indiqué dans quel sens il faut développer et structurer les forces de défense pour les rendre aptes à répondre efficacement aux trois exigences citées. Par la même occasion, en guise de dilemmes, il a été signalé tout ce qui doit être entrepris lors de la conception et de la formation de ces forces, procédant des réalités concrètes de chaque pays respectivement. Y sont expliquées aussi les raisons pour lesquelles les forces de défense, lorsque organisées uniquement suivant les principes territorial et de milice, ne seraient pas aptes à répondre avec succès à toutes les sollicitations d'une défense moderne et efficace.

Dans une brève conclusion, l'auteur précise l'existence d'autres sollicitations importantes auxquelles il faut répondre lors de l'édification des forces armées modernes du temps de paix dans le contexte d'une conception défensive. A la fin, souligne-t-on le très important rôle de l'échelon du temps de paix des forces armées en matière de dissuasion de l'agression et la nécessité pour le défenseur de disposer de cette partie adéquate du temps de paix des forces armées tant que les conditions politiques, socio-économiques et militaires-stratégiques ne seront réunies pour garantir la liberté et indépendance des pays épris de paix.

## РЕЗЮМЕ

### ЧАСТЬ ВООРУЖЕННЫХ СИЛ МИРНОГО ВРЕМЕНИ В ОБОРОНИТЕЛЬНОЙ КОНЦЕПЦИИ

Тематика статьи обрабатывается в двух отдельных частях с короткими заключительными рассмотрениями.

В первой части статьи под заглавием „Необходимость существования части вооруженных сил мирного времени“, исходя из факта, что современный потенциальный агрессор имеет в распоряжении мощный эшелон вооруженных сил мирного времени, значительная часть которого готова к мгновенному оперативному использованию, автор указывает на необходимость, чтобы и миролюбивые страны, принявшие оборонительную политику и стратегическую концепцию обороны, имели соответствующий эшелон вооруженных сил и в мирное время, для того чтобы в случае

совершения нападения на них могли успешно сопротивляться с самого начала агрессии и с самой границы.

Автор полемизирует с сторонниками некоторых идей, которые абсолютизируя марксистские положения о военной силе и вооруженном народе, не понимают, или нарочно умаляют значение части части вооруженных сил мирного времени в оборонительной концепции. В статье приводятся некоторые подлинные положения классиков марксизма, на основании которых выходит, что у них не было иллюзий о всемогуществе „милицейских вооруженных сил“, и что они, наоборот, указывали на необходимость существования современно оборудованного и подготовленного „регулярного войска“. В конце этой части статьи приводятся некоторые наиболее существенные факты, обосновывающие необходимость обладания миролюбивыми государствами эшелон вооруженных сил и в мирное время, с целью обеспечения успеха так называемой первой стратегической встречи сил агрессора.

Во второй части статьи под заглавием „Возможные направления развития части вооруженных сил мирного времени обороняющегося“, исходя из характеристик сил потенциального агрессора и его возможностей оставить под угрозой существенные участки обороны страны, подвергнутой нападению, автор отстаивает позицию, что силы обороняющегося должны, в основном, удовлетворить следующие требования: (1) должны быть готовы существенно уменьшить эффекты действия агрессора из воздуха; (2) должны быть готовы своевременно и эффективно действовать против воздушных и воздушно-морских десантов оперативно-стратегического и оперативного масштаба; и (3) должны быть способны значительно замедлять прорыв в глубину своей территории броне-механизированных сил агрессора, начиная с границы.

При рассмотрении указанных требований подчеркивается их первенствующее значение, а также указывается на возможные последствия, грозящие обороняющемуся, в случае их неудовлетворения. Отдельно указывается на направление развития и способ структурирования сил обороны, от чего зависит успешное удовлетворение указанных трех требований. Одновременно подчеркиваются возможные диллемы, а также и все другие факторы, которые надо учитывать при создании концепции строительства этих сил, исходя при этом из конкретных условий каждой страны. Объясняется, также, почему силы обороны, организованные исключительно на территориально-милиционном принципе, не смогли бы успешно выполнить требования современной обороны.

В заключительном рассмотрении напоминает, что существуют и другие важные требования оборонительной концепции, которые необходимо удовлетворить при строительстве современных вооруженных сил мирного времени.

В конце подчеркиваются роль части вооруженных сил мирного времени в отвращении от агрессии и необходимость обладания обороняющимся соответствующим эшелон вооруженных сил в мирное время, пока политические, общественно-экономические, военно-стратегические и другие условия не будут в состоянии надежно гарантировать свободу и независимость миролюбивых стран.